

Lezingen:

'Niet iedere week maar toch wel enkele malen per jaar vroegen mensen mij de laatste zalving toe te dienen. En altijd was ik weer diep ontroerd, over de dood zelf, maar ook door de vraag om hen in die laatste dagen van hun leven met dit sacrament bij te staan. Alle twijfels die leven in mijn geest, al die vragen die in mijn verstand vaak opkomen, bestaan dan niet meer. Ik voel alleen dankbaarheid dat ik dat mag doen.

Ik herinner mij een moeder van vijftig, zij sterft. Ze laat kinderen achter, van wie de oudste net twintig is, en een man die er nog lang niet aan toe is weduwnaar te zijn. De kinderen, allemaal zitten ze om dat bed tranen te huilen als ik haar bedien. Ik weet de woorden te vinden, geen kindertaal, maar enkele eenvoudige woorden waardoor ook de jongste ten diepste bewogen is.

En ik voel mij priester, volledig priester. Man van de onzichtbare dingen.'

Uit: Pater Van Kilsdonk. Raadsman in delicate zaken. Door Alex Verburg.

'Een vogel zingt om zijn Schepper te loven. Als hij niet door het dichte struweel aan onze blik onttrokken is, zien wij hoe zijn vedertjes in bonte kleurenpracht medetrillen met zijn zang, wat mijn woorden duidelijk bevestigt.

Ik stond eens in de vroege zomeravond samen met de cultuurfilosoof Eddy Kleingeld naar zulk een vogelken te kijken en te luisteren, en deze Eddy Kleingeld had een geheel andere opvatting dan de mijne, die dan ook geheel onjuist was. Volgens hem zaten er in het dier, die vogel dus, allemaal klieren die het aan het zingen zetten om zodoende zijn gebied af te bakenen en een andere vogel tot geslachtsverkeer uit te nodigen.

Ik geloofde dat niet en u gelooft het natuurlijk ook niet, maar die Eddy geloofde alles, als het maar ergens in stond, al wist hij niet meer in welke krant of periodiek het was. Ik zeide dus die vogel die heb helemaal geen klieren, daar is hij trouwens veel te klein voor, maar jij hebt wel klieren, gewoon in dat misvormde suikerzieke nichtenlichaam van je want je bent tegen God terwijl die vogel gewoon uit zichzelf, spontaan dus, een geheel lied voor God zingt dat niemand hem geleerd heeft, intuïtief dus, door een diepe vroomheid.

Wist jij dat bijna alle vogels katholiek zijn, zelfs als ze niet zingen? Ik heb jou nog nooit horen zingen, want dat kun je niet.

Wel een rare vogel, die Eddy, vindt u ook niet?'

Uit: Het boek van violet en dood. Gerard Reve

Overweging:

Wie is hier nou de mysticus? Hm?

Zusters en broeders,

Twee lezingen hoorde u, teksten van twee heel verschillende mannen. Jan van Kilsdonk, die hier graag kwam, vertelt vlak voor de passage die u hoorde hoe hij soms twijfelde aan wat hij deed als priester, of het wel *echt waar* was. Maar als hij dan een stervende het sacrament van de zieken gaf, en daar op een of andere manier de woorden vond, dan wist hij het zeker: 'Ik ben een man van onzichtbare dingen'.

Het ontroerde mij, toen ik het las, omdat het zo waar is, denk ik. Niet alleen voor hem, maar ook voor mij, voor u: wij zijn mensen van onzichtbare dingen. Dat is waar ons verlangen naar uit gaat: vriendschap, waardering, troost, schoonheid, vrijheid, plezier: even onzichtbaar als onmisbaar.

Gerard Reve zegt precies hetzelfde, maar dan heel anders. U hoorde een fragment dat ik nog nooit heb kunnen voorlezen zonder zelf te moeten hikken van de lach. Hij noemt die domme filosoof die begint over klieren en geslachtsverkeer en een biologisch antwoord geeft op Reves ontzag. De filosoof zal best gelijk hebben op zijn niveau, maar Reve heeft *dieper* gelijk. Dat weet ik zeker, hier van binnen: 'Een vogel zingt om zijn Schepper te loven'. Zo is het.

De kwestie welke vogels katholiek zijn, laat ik maar even rusten...

De ontroering en de lach: het getuigt van geraakt zijn, ergens van binnen, op een plek die alles te maken heeft met ... mystiek. En die plek is niet voorbehouden aan de grote mystici. Die plek heb ik, die heeft u ook. Daar leef ik van. En u ook. En daar zouden we best eens wat grondiger aandacht aan kunnen geven.

Dat is mijn pleidooi vandaag: ik ben een mysticus. En u ook. We zijn beginners, maar toch. Luister maar, voel het maar na. Hopelijk heeft u straks dezelfde mening als ik, die dan ook geheel juist zal blijken te zijn.

Mystiek is niet voorbehouden aan Meister Eckhart, Hildegard von Bingen, Teresa van Avila, noem ze maar op. Hoe voortreffelijk ook: zij zijn *voorgangers* en wegwijzers, geen uitzonderingen die we hoog boven onszelf moeten verheffen. Als we dat doen, lopen we de kans mis om te zeggen: ik ben ook een mysticus.

Dat geldt trouwens evenzeer voor Jezus: hij riep op om hem te *volgen*, niet om hem te aanbidden. Als we hem hoog boven onszelf verheffen, dan *lijkt* dat wel heel eerbiedig en nederig, maar het is eigenlijk gewoon laf. Het houdt ons buiten schot. We ontlopen de kans om te zeggen: ook ik ben een kind van God.

Wat gebeurt er met ons, als we durven mysticus te zijn? Kind van God te zijn? Leerling te zijn? Dan gaan we zien wat mystici zien: dat het leven draait om het zien en horen en proeven van de onzichtbare dingen, omdat het leven één is.

Geloof is daar een hulpmiddel voor: het kan je leren zien en horen, en zo innerlijk te groeien. Om te worden wie je bent. Om te leven met aandacht en smaak, en met mededogen.

Helaas wordt geloof vaak gezien als doel op zich, of als een structuur die steun geeft. Het is verbazend hoe vaak geloof voorgesteld wordt als iets statisch, of zelfs gebruikt wordt om de status quo te beschermen. Geloof is dan alleen maar een autoriteit op afstand, die je alleen maar hoeft te geloven.

Maar die structuur is maar de helft van het verhaal, en mystici snappen dat. Geloof is bedoeld om tot *innerlijke* autoriteit te komen: tot ervaring, innerlijk weten. *Dat* is de andere helft van het verhaal, *daar* gaat geloof ten diepste over.

Ga maar na. De traditie vertelt ons dat het leven geschapen is. Dat kun je geloven, maar het wordt een *weten* als het, zoals afgelopen week, lente wordt en je de verrukking voelt van warm licht, leven dat overal opkomt en uitbarst. Dan *weet* je dat het leven bezielde is en goed bedoeld.

Of, een ander voorbeeld: de traditie vertelt ons dat vergeving iets goddelijks is. Dat kun je geloven, maar het wordt pas een *weten* als je iemand vergeeft, of als iemand jou vergeeft. Dan *ervaar* je hoe wij onszelf en elkaar kunnen afknijpen met oordelen, en hoe we elkaar leven kunnen geven, door te vergeven.

Zo wordt het woord vlees. Want dat lijkt mij de diepste boodschap van de traditie die bij Christus begon: het onzichtbare bezielt het zichtbare; het eeuwige woont in het tijdelijke; het machtige toont zich in het kwetsbare.

Wat heeft dit nou met mystiek te maken?
En waarom bent u nou een mysticus?

Mystiek wordt vaak in verheven termen beschreven. Bijvoorbeeld: mystiek is 'het hartstochtelijk streven naar een persoonlijke vereniging van de ziel met God', zegt Wikipedia. Daar heb je het al: dat is niet voor gewone mensen weggelegd.

Maar zo gemakkelijk komt u er niet van af.

Volgens mij gaat mystiek over de ervaring van eenheid met het leven zelf – en dat te *weten*. Daar kun je een heleboel theologie aan ophangen, maar dat is alleen een hulpmiddel. Het begint bij diepe ervaringen van verbondenheid, zoals Van Kilsdonk en Reve die schetsen. Van Kilsdonk vertelt hoe het hem gegeven is om, in het aangezicht van de dood, voor mensen een ruimte van liefde te openen. En Reve heeft het over het verrukkelijke inzicht dat zelfs een kleine vogel iets wonderbaarlijks is.

Waar het mij om gaat is dat wij dat al snappen, spontaan. Er is iets in ons dat meetrilt met wat waar is en goed en mooi. Het raakt ontroerd, het schiet in de lach. Net zoals er iets in ons meetrilt als we geconfronteerd worden met wat onwaar is en slecht en lelijk. Dat iets raakt dan boos, verontwaardigd, keert zich af.

Een voorbeeld: iets in ons *weet* dat het leven niet draait om het binnenslepen van zo hoog mogelijke salarissen. Dat is de diepste verontwaardiging over het gedrag van bankiers. En een ander voorbeeld: iets in ons *weet* dat het niet deugt om te handelen in wanhopige mensen die daarna mogen verzuipen in de Middellandse Zee.

Dat wat meetrilt, die plek, daar huist het innerlijk weten. Het zien van onzichtbare dingen. En dat innerlijk weten kunnen we ontwikkelen, daar ben ik vast van overtuigd. We zijn er alleen nog niet zo goed in.

We kunnen knappe artsen opleiden en protocollen opstellen voor het einde van het leven. Maar we kunnen nog niet zo goed vormgeven wat daar aan verdriet en dankbaarheid ervaren wil worden. En we kunnen heel goed wetenschappers opleiden die onderzoeken of een vogel klieren heeft. Maar we zijn er nog niet goed in om te snappen dat wij net zo mooi en kwetsbaar zijn als de natuur zelf.

We leven in een kenniseconomie. Niet in een wijsheidscultuur. De kenniseconomie deelt op, analyseert, gebruikt. Een wijsheidscultuur zou verbinden, doorzien, genieten.

Ik heb zo'n idee dat de wereld grote behoefte heeft aan mensen die onzichtbare dingen herkennen, onthullen, vieren. Mensen die de moed hebben om arm van geest te zijn. Mensen die verdriet durven hebben. Mensen die opkomen voor gerechtigheid. Mensen die waarheid spreken, vrede stichten.

Ik heb zo'n idee dat de wereld grote behoefte heeft aan mensen die snappen dat het leven niet van hen is, maar dat zij van het leven zijn.

Wat een avontuur, om je daaraan toe te vertrouwen, kome wat komt:
je leven is niet van jou. Jij bent van het leven.

Arjan Broers